

Adana Ceyhan İlçesi Tumlu Köyü Kanaviçe İşleme Örneklerinin İncelenmesi

Canan BATURU* Semra KILIÇ KARATAY**

Makale Bilgisi

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi
Makalenin Geliş Tarihi: 21.05.2025
Makalenin Kabul Tarihi: 23.06.2025
DOI: 10.54970/turkuaz.1703480

ÖZET

İnsanlar, çevrelerini daha estetik hale getirmek için süsleme sanatlarını geliştirmiş ve bu süreçte işleme gibi el sanatları ortaya çıkmıştır. İşleme sanatı, tarih boyunca farklı zamanlarda statü göstergesi, ticaret aracı ve kültürel bir öge olarak kullanılmıştır. Yazılı ve görsel kaynaklardan öğrendiğimize göre, işleme sanatının ilk örnekleri M.Ö. 2000'de Hindistan'da pamuk kumaşlar üzerine yapılmıştır. Zamanla daha da önem kazanan nakış sanatı, 12. ve 15. yüzyıllar arasında prestij sembolü haline gelmiş, 17. yüzyılda ise Fransa'da gerçek bir sanat formuna dönüşmüştür. El sanatları, toplumların kültürel mirasını yansıtan önemli belgeler olup Anadolu'da bu sanatların izlerine hala rastlanmaktadır. Adana'nın Ceyhan ilçesine bağlı Tumlu Köyü de diğer Anadolu köylerinde olduğu gibi kültürel mirasın izlerini taşımakta ve yaşatma çabası içindedir. Çalışmada Tumlu köyünde üretilmiş kanaviçe işleme örnekleri incelenmiş; malzeme, teknik, motif, renk ve desen kompozisyonları hakkında bilgiler sunulmuştur.

Content of this Journal is licensed
Under Creative Commons Attribution
NonCommercial 4.0 International
(CC BY-NC 4.0)

Anahtar Kelimeler: Tumlu Köyü, İşleme, Sanat, Zemin Kumaş, Motif

An Investigation of the Canvas Embroidery Samples of Tumlu Village, Ceyhan District, Adana

ABSTRACT

People have developed decorative arts to make their surroundings more aesthetic and in this process handicrafts such as embroidery have emerged. The art of embroidery has been used as a status indicator, a means of trade and a cultural element at different times throughout history. According to written and visual sources, the first examples of embroidery were made on cotton fabrics in India in 2000 BC. The art of embroidery, which gained more importance over time, became a symbol of prestige between the 12th and 15th centuries, and in the 17th century it became a true art form in France. Handicrafts are important documents reflecting the cultural heritage of societies and traces of these arts can still be found in Anatolia. As in other Anatolian villages, Tumlu Village of Ceyhan district of Adana carries the traces of cultural heritage and strives to keep it alive. In the study, cross-stitch embroidery samples produced in Tumlu village were examined and information about material, technique, motif, color and pattern compositions was presented.

Keywords: Tumlu Village, Embroidery, Art, Cloth, Motif.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray, Türkiye.

E-posta: canan.gencdal@hotmail.com, ORCID Id: 0009-0003-8767-9334

** (Sorumlu Yazar), Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Böl. Resim- İş ABD, Aksaray, Türkiye. E-posta: semra.kilic@hotmail.com, ORCID Id: 0000-0002-0773-5021

1. Giriş

İnsanlar, çevrelerini ve etraflarındaki nesneleri daha güzel hale getirmek için süslemeler yapmışlardır. Zaman içinde, bu süsleme teknikleri çeşitlenmiş ve farklı el sanatlarının ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Süsleme sanatlarından biri olan işleme, ilk çağlardan günümüze kadar varlığını sürdürmüş ve farklı dönemlerde çeşitli ihtiyaçlara hitap etmiştir.

Türk el sanatlarından biri olan işleme sanatının, ilk çağdan günümüze kadar olan süreçte, farklı eşyalar üzerine uygulandığı bilinmektedir. Özellikle geçmiş tarihlerde insanoğlu, toplumda bir üstünlük ve statü göstergesi olarak kıymetli el dokumalarını ve giysilerini işlemelerle süslemeyi tercih etmiştir (Öngen, 2023:150). İşleme sanatının tam olarak ne zaman ortaya çıktığı bilinmemektedir. Ancak, Anadolu’da yapılan kazılarda iğnelerin bulunması, bu sanatın Neolitik Çağ’dan bu yana varlığını sürdürdüğünü düşündürmektedir. Türk İşleme sanatının ilk örnekleri M.Ö. 3. Yüzyılda Altay Dağları’nda yaşayan Hunlara ait kurganlarında bulunan işlemelerdir (Öngen, 2016: 437). Tarih boyunca nakış için birçok farklı türde kumaş (keten, pamuk, ipek ve yün) ve iplik kullanılmıştır. Pamuk parçaları üzerine yapılmış ilk örnekler M.Ö. 2000 yıllarına Hindistan’a aittir. Çin’de MÖ 3000 yıllarında başladığı ve 4. yüzyılda çok güzel ipekli nakışlar üretildiğinden bahsedilmektedir (Leslie, 2007).

Nakış, dikiş eyleminin keşfinden sonra süsleme amacıyla ortaya çıkmıştır. Labarge’ın (1999: 83) aktardığına göre, 3. yüzyıldan itibaren kullanılan bu teknik, 12. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar bir prestij sembolü olarak görülmüştür. 17. yüzyılda ise nakış, özellikle Fransa’da en parlak dönemini yaşamış; koltuk döşemeleri ve duvar süslemeleri gibi alanlarda uygulanarak bir sanat seviyesine ulaşmıştır (Tuna, 1997: 3).

Kanaviçe, uygulandığı kumaş özelliğine göre iplikleri sayılarak ya da ipliği sayılamayan kumaşlar üzerine yardımcı bir gereç olan kanava bezinin telleri sayılarak yapılan bir işleme türüdür (Can, 2017: 324). Seyrek telli bez (kanava) üzerine yapılan iğne ile renkli ipliklerle yapılan bir işleme türüdür (Arseven, 1985: 936). Nakış için kullanılan zemin kumaşın, üretildiği coğrafi bölgeye göre belirlendiği düşünülmektedir. Antik örneklerle bakıldığında, genellikle pamuk ve keten kumaş kullanımına rastlanmakta, bu konuda çok fazla tarihsel bilgi edinilememektedir (Berber, Koşar ve Aydın, 2020:1696).

Ülkemizde kanaviçe; çapraz iğne, çarpı işi, kanava gibi isimlerle de tanınmaktadır (Barışta, 1997: 45). Kanaviçe ipliği sayılabilen her tür kumaş üzerine kolaylıkla işlenir. Kanaviçe yapımında pamuk, keten, yün, ipek gibi farklı türde iplikler kullanılabilir. Kullanılacak olan iplik çeşidi işleme yapılacak kumaşın türüne göre belirlenir (Can, 2017: 325).

El sanatları bir toplumun kültürel alt yapısını oluşturan en canlı ve anlamlı belgeleri olma özelliğini taşır. Birçok medeniyetin beşiği olan Anadolu’nun her köşesinde hâlâ bu medeniyetlerin kültürel izlerini görmek mümkündür (Onuk, 2005: 1). Anadolu kültüründe kanaviçe işlemeler özellikle çeyiz geleneğinin vazgeçilmez parçaları arasındadır. Bu durum gelin adayının çeyizinde bulunan eşyaların üzerine yaptığı işlemelerle bu ürünleri süslediği ve böylece daha gösterişli hale getirip, zevkle kullanabilme özelliği kazandırmayı amaçladığı şeklinde açıklanabilir (Nas, 2012: 1621). Özellikle köylerde bu sanatlara hala değer veren büyüklerimize rastlamak mümkündür.

2. Yöntem

Bu araştırma işleme sanatı hakkında literatür taraması ve nitel araştırma tekniklerinden kalitatif yöntemi kullanılarak Adana Ceyhan ilçesine bağlı Tumlu köyünde elde edilen kanaviçe örneklerini

kapsamaktadır. Araştırmanın çerçevesinde Aksaray Üniversitesi Rektörlüğü, İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun 20.05.2025 tarih ve E-34183927-020-00001076449 sayılı izni ile Tumlu köyü sınırları içerisinde alan taraması, görsel kaydı ve sözlü görüşmeler yapılmak suretiyle veri toplanmıştır. Elde edilen kanaviçe işleme örneklerinin desen, motif, kullanılan malzeme gibi teknik özellikleri üzerine yapılan alan taraması sonucu elde edilen işleme örneklerinin genel özellikleri araştırmanın "bulgular" bölümünde paylaşılmıştır.

3. Bulgular

Tumlu Köyü Adana ilinin Ceyhan ilçesinde yer alır. Tumlu köyüne ismini veren şey Orta çağ' dan kalma bir kale olan Tumlu kalesidir. (Ceyhan Belediyesi, Erişim Tarihi: 17.05. 2025). Yapılan alan taraması sonucunda 27 adet kanaviçe işleme örneği bulunmuştur. Kanaviçe işleme örnekleri genel özellikleri bakımından değerlendirildiğine 15 tanesi çalışma içerisinde sunulmuştur. Diğer 12 tanesi ise motif, teknik veya kullanılan malzeme açısından diğer örneklerle aynı olması nedeniyle çalışma dışında bırakılmıştır. Özellikle kırsal alanlarda işleme sanatına büyük bir ilgi olduğu görülmektedir. Tumlu köyünde, çeyiz için yapılmış işleme örneklerine neredeyse her evde rastlanmaktadır. Çeyizlerin vazgeçilmez bir parçası olan bu işlemelerde çiçek, dal, yaprak, Goncagül, lale motiflerinin yanı sıra göz, bereket, su yolu gibi semboller ve kuş gibi hayvan figürleri de kullanılmıştır. İşlemelerin genellikle kenarlarında sıkça el örgüsü dantel örnekleri kullanılması, bu işleme örneklerinin çeyiz amacıyla yapıldığını destekleyen önemli bir detaydır. Alan tarama çalışmasında tespit edilen ve farklılık gösteren on altı adet kanaviçe işleme örneği üzerinden incelenerek malzemeleri, tekniği, motifleri, renk ve desen kompozisyonları hakkında genel bilgiler verilmektedir.

3.1. Adana Ceyhan İlçesi Tumlu Köyü İşleme örnekleri ve genel özellikleri

Tumlu köyünde yapılan alan taraması sonucunda elde edilen işleme örneklerinin çeyiz amaçlı yapılan örneklerdir. İşleme örnekleri çeyiz veya dekoratif süs amaçlı olarak yatak örtüsü, yastık kılıfı, sandık ve diğer mobilya eşyalarda örtü amaçlı olarak yıllardır köy ve çevresinde işlenmektedir. Kanaviçe işleme örnekleri incelendiğinde motiflerde orlon ip kullanılmıştır. İşleme örnekleri çarpı işleme tekniği ile yapılmıştır. Son yıllarda makine işleme örnekleri olarak bilinen hazır ürünler tercih edilmesi nedeniyle artık elde işleme yapılmamaktadır. Elde edilen işleme örneklerinin genel özellikleri;

	Örnek 1: Bulunduğu Yer: Adana Ceyhan ilçesi Tumlu Köyü, Çelikel A, Ev hanımı İnceleme Tarihi: 17.05. 2025 Türü: Yastık kılıfı kanaviçe işlemesi Malzemesi: Renkli işleme ipleri, kasnak, işleme iğnesi Teknik: Çarpı tekniği Kullanılan Renkler: Yeşil, kahverengi, mavi, yavruağzı Kullanılan motifler: Penç (çiçek), Dal, Yaprak Desen Kompozisyon Özelliği: Kasnak ile gerilen kumaş üzerine bitkisel motifler grubuna giren çiçek, dal ve yaprak formu renkli iplerle işlenmiştir. Yastık kılıfı olarak işlenen örneğin kenar uçlarında el örgüsü dantel örneği bulunmaktadır.
---	--

Fotoğraf 1. Yastık kılıfı kanaviçe örneği
(Baturu, 2025).

Fotoğraf 2. Yatak örtüsü kanaviçe örneği
(Baturu, 2025).

Örnek 2:

Bulunduğu Yer: Adana Ceyhan ilçesi Tumlu Köyü,
Çelikel S., Ev hanımı

İnceleme Tarihi: 17.05. 2025

Türü: Yatak örtüsü kanaviçe işlemesi

Malzemesi: Orlon ipleri, kasnak, işleme iğnesi

Teknik: Çarpı tekniği

Kullanılan Renkler: Mavi

Kullanılan motifler: Göz, elibeline, bereket

Desen Kompozisyon Özelliği: Beyaz renk kumaş üzerine mavi renk işleme ipliği göz, elibeline ve bereket motifleri ile işlenerek yatak örtüsü kanaviçe işleme örneğinin desen kompozisyonu oluşturulmuştur. İşleme örneği kenarlarında el örgüsü dantel örnekleri kullanılmıştır.

Fotoğraf 3. Yastık kılıfı kanaviçe örneği
(Baturu, 2025).

Örnek 3:

Bulunduğu Yer: Adana Ceyhan ilçesi Tumlu Köyü, Kara D., Ev hanımı

İnceleme Tarihi: 17.05. 2025

Türü: Yastık kılıfı kanaviçe işlemesi

Malzemesi: Renkli Orlon ipleri, kasnak, işleme iğnesi

Teknik: Çarpı tekniği

Kullanılan Renkler: Pembe, kırmızı ve yeşil

Kullanılan motifler: Gül, yaprak

Desen Kompozisyon Özelliği: Çeyiz amaçlı işlenen yastık kılıfı işleme örneği kumaş üzerine bitkisel motifler grubuna giren gül, dal ve yaprak formlarının renkli iplerle işlenerek elde edilmiştir. Motifler birim tekrarı yapılarak desen kompozisyonunu oluşturmuştur. İşleme örneği kenar uçlarında el örgüsü dantel örnekleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 4. Yatak örtüsü kanaviçe örneği
(Baturu, 2025).

Örnek 4:

Bulunduğu Yer: Adana Ceyhan ilçesi Tumlu Köyü,
Çelikel Ş., Ev hanımı

İnceleme Tarihi: 17.05. 2025

Türü: Yatak örtüsü kanaviçe işlemesi

Malzemesi: Renkli Orlon ipleri kasnak, işleme iğnesi

Teknik: Çarpı tekniği

Kullanılan Renkler: Mavi ve yeşil

Kullanılan motifler: Çiçek, yaprak

Desen Kompozisyon Özelliği: Bitkisel motifler grubuna giren çiçek ve yaprak formları renkli iplerle kumaşa işlenmiştir. Yatak örtüsü kanaviçe işleme örneğinde kumaş kenarlarında el ile örülmüş dantel örnekleri bulunmaktadır. İşleme örtüsü yörede yatak örtüsü olarak bilinmekte olup çeyiz amaçlı üretilmiştir.

Fotoğraf 5. Yastık kılıfı kanaviçe örneği
(Baturu, 2025).

Örnek 5:

Bulunduğu Yer: Adana Ceyhan ilçesi Tumlu Köyü,
Sarı E., Ev hanımı

İnceleme Tarihi: 17.05. 2025

Türü: Yastık kılıfı kanaviçe işlemesi

Malzemesi: Renkli Orlon ipleri kasnak, işleme iğnesi

Teknik: Çarpı tekniği

Kullanılan Renkler: Bordo, yeşil ve pembe

Kullanılan motifler: Lale, yaprak

Desen Kompozisyon Özelliği: Kumaş üzerine bitkisel motifler grubuna giren stilize edilmiş lale ve yaprak formları renkli iplerle yastık kılıfı kanaviçe işleme örneği üzerine işlenmiştir. Motifler birim tekrarı ile desen kompozisyonunu oluşturmuştur.

Fotoğraf 6. Sandık örtüsü kanaviçe örneği (Baturu, 2025).

Örnek 6:

Bulunduğu Yer: Adana Ceyhan ilçesi Tumlu Köyü,
Kara H., Ev hanımı

İnceleme Tarihi: 17.05. 2025

Türü: Sandık örtüsü kanaviçe işlemesi

Malzemesi: Renkli Orlon ipleri kasnak, işleme iğnesi

Teknik: Çarpı tekniği

Kullanılan Renkler: Yeşil, mor, kırmızı, pembe, kahverengi

Kullanılan motifler: Yıldız, gül yaprak

Desen Kompozisyon Özelliği: Sandık örtüsü olarak işlenen kanaviçe işleme örneği kasnak ile gerilen kumaş üzerine bitkisel motifler grubuna giren stilize edilmiş gül ve yaprak formlarının renkli iplerle işlenmesi ile üretilmiştir. İşleme örneği kenar uçlarında el örgüsü dantel örnekleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 7. Yatak örtüsü kanaviçe örneği (Baturu, 2025).

Örnek 7:

Bulunduğu Yer: Adana Ceyhan ilçesi Tumlu Köyü,
Koca Z., Ev hanımı

İnceleme Tarihi: 17.05. 2025

Türü: Yatak örtüsü kanaviçe işlemesi

Malzemesi: Renkli Orlon ipleri kasnak, işleme iğnesi

Teknik: Çarpı tekniği

Kullanılan Renkler: Yeşil, mor, kırmızı, pembe, kahverengi

Kullanılan motifler: Kuş, Yaprak, dal

Desen Kompozisyon Özelliği: Kumaş üzerine dal üzerinde bulunan iki kuş stilize edilerek işlenmiştir. Yatak örtüsü işleme örneği işleme öncesinde kumaş kasnak yardımıyla gerilmiş ve farklı renk işleme ipleri ile desen oluşturulmuştur. İşleme örneği kenarlarına öncesinde örülen el örgüsü dantel örnekleri dikilmiştir.

Fotoğraf 8. Yatak örtüsü kanaviçe örneği (Baturu, 2025).

Örnek 8:

Bulunduğu Yer: Adana Ceyhan ilçesi Tumlu Köyü, Sarı Ş., Ev hanımı

İnceleme Tarihi: 17.05. 2025

Türü: Yatak örtüsü kanaviçe işlemesi

Malzemesi: Renkli Orlon ipleri kasnak, işleme iğnesi

Teknik: Çarpı tekniği

Kullanılan Renkler: Mor ve yeşil

Kullanılan motifler: Karanfil, yaprak

Desen Kompozisyon Özelliği: Kasnak ile gerilen kumaş üzerine yörede karanfil motifi olarak bilinen bitkisel motif renkli iplerle yatak örtüsü kanaviçe örneği işlenmiştir. Karanfil motifi yanında yaprak ve sap motifleri işleme örneğinin desen kompozisyonunu oluşturmuştur. İşleme örneğinin kenar uçlarına el örgüsü dantel örgü örnekleri sonrasında dikilerek elde edilmiştir.

Fotoğraf 10. Yatak örtüsü kanaviçe örneği (Baturu, 2025).

Örnek 9:

Bulunduğu Yer: Adana Ceyhan ilçesi Tumlu Köyü, Kara N., Ev hanımı

İnceleme Tarihi: 17.05. 2025

Türü: Yatak örtüsü kanaviçe işlemesi

Malzemesi: Renkli Orlon ipleri kasnak, işleme iğnesi

Teknik: Çarpı tekniği

Kullanılan Renkler: Pembe

Kullanılan motifler: Elibeline, su yolu, gül, yaprak

Desen Kompozisyon Özelliği: Kasnak ile gerilen kumaş üzerine el ile tek renk ip ile işlenerek elde edilmiş yatak örtüsü kanaviçe işleme örneğidir. Desen kompozisyonunda bitkisel olarak Goncagül, gül ve yaprak ile elibeline ve su yolu motifleri iğne ile işlenmiştir.

Fotoğraf 11. Yatak örtüsü kanaviçe örneği (Baturu, 2025).

Örnek 10:

Bulunduğu Yer: Adana Ceyhan ilçesi Tumlu Köyü, Kara H., Ev hanımı

İnceleme Tarihi: 17.05. 2025

Türü: Yatak örtüsü kanaviçe işlemesi

Malzemesi: Renkli Orlon ipleri kasnak, işleme iğnesi

Teknik: Çarpı tekniği

Kullanılan Renkler: Pembe, yeşil

Kullanılan motifler: Karanfil, Goncagül, yaprak

Desen Kompozisyon Özelliği: Yatak örtüsü olarak işlenen örnek kumaş üzerine bitkisel motifler grubuna giren karanfil, goncagül ve yaprak motiflerin işlenmesi ile elde edilmiştir. İşleme örneğinin bulunduğu kumaşın kenar kısmında el örgüsü dantel örgü örnekleri sonrasında dikilerek elde edilmiştir.

Fotoğraf 12. Yastık kılıfı kanaviçe örneği (Baturu, 2025).

Örnek 11:

Bulunduğu Yer: Adana Ceyhan ilçesi Tumlu Köyü, Çelikel Ş., Ev hanımı

İnceleme Tarihi: 17.05. 2025

Türü: Yastık kılıfı kanaviçe işlemesi

Malzemesi: Renkli Orlon ipleri kasnak, işleme iğnesi

Teknik: Çarpı tekniği

Kullanılan Renkler: Kırmızı, yeşil, siyah ve sarı

Kullanılan motifler: Penç, Yaprak

Desen Kompozisyon Özelliği: Yastık kılıfı olarak işlenen işleme örneği kumaş üzerine penç ve yaprak motiflerinin işlenmesi ile elde edilmiştir. Çeyiz amaçlı işlenen yastık örtüsü uçlarında yeşil saten kumaş ve üzerinde el örgüsü dantel örnekleri kullanılan işleme örneğidir.

Fotoğraf 13. Yatak örtüsü ve Yastık kılıfı kanaviçe örneği (Baturu, 2025).

Örnek 12:

Bulunduğu Yer: Adana Ceyhan ilçesi Tumlu Köyü, Çelikel S., Ev hanımı

İnceleme Tarihi: 17.05. 2025

Türü: Yatak örtüsü ve yastık kılıfı kanaviçe işlemesi

Malzemesi: Renkli Orlon ipleri kasnak, işleme iğnesi

Teknik: Çarpı tekniği

Kullanılan Renkler: Kırmızı

Kullanılan motifler: Göz, Bereket

Desen Kompozisyon Özelliği: Yatak örtüsü ve yastık kılıfından oluşan işleme takım örneği olup kumaş üzerine göz ve bereket motifinin işlenmesi ile elde edilmiştir. Örnekte motiflerin ½ rapor tekniğinde tekrar etmesinden desen kompozisyonu oluşmuştur. İşleme örneklerinin kenar uçlarında el örgüsü dantel örgüleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 14. Sandık örtüsü kanaviçe örneği (Baturu, 2025).

Örnek 13:

Bulunduğu Yer: Adana Ceyhan ilçesi Tumlu Köyü, Çelikel A., Ev hanımı

İnceleme Tarihi: 17.05. 2025

Türü: Sandık örtüsü kanaviçe işlemesi

Malzemesi: Renkli Orlon ipleri kasnak, işleme iğnesi

Teknik: Çarpı tekniği

Kullanılan Renkler: Mavi, yeşil, pembe, kahverengi

Kullanılan motifler: Çiçek, yaprak, dal

Desen Kompozisyon Özelliği: Kumaş üzerine bitkisel motifler grubuna giren çiçek, dal ve yaprak formu renkli iplerle işlenerek elde edilmiştir. İşleme örneğinin bulunduğu kumaşın kenar kısmında el örgüsü dantel örgü bulunmaktadır.

Fotoğraf 15. Peçete örtüsü kanaviçe örneği (Baturu, 2025).

Örnek 14:

Bulunduğu Yer: Adana Ceyhan ilçesi Tumlu Köyü, Çelikel A., Ev hanımı

İnceleme Tarihi: 17.05. 2025

Türü: Peçete kanaviçe işlemesi

Malzemesi: Renkli Orlon ipleri kasnak, işleme iğnesi

Teknik: Çarpı tekniği

Kullanılan Renkler: Pembe, yeşil, sarı

Kullanılan motifler: Çiçek, Dal, Yaprak

Desen Kompozisyon Özelliği: Mobilya üzerine örtü amaçlı işlenen peçete örneğinde kumaş üzerine stilize edilmiş çiçek motifi, penç, dal ve yapraklarla bütünsel bir kompozisyon oluşturacak biçimde işlenmiştir İşleme örneği kasnak kullanımı ile gerilerek kumaş üzerine işlenmiştir.

Tablo 1.

Adana Ceyhan İlçesi Tumlu Köyü Kanaviçe İşleme Örneklerine İlişkin Bilgiler

	Kullanılan Motifler	Tekniği	İşleme Türü
Örnek 1	Penç (çiçek), Dal, Yaprak	Çarpı	Yastık kılıfı kanaviçe işlemesi
Örnek 2	Göz, elibelinde, bereket	Çarpı	Yatak örtüsü kanaviçe işlemesi
Örnek 3	Çiçek, yaprak	Çarpı	Yastık kılıfı kanaviçe işlemesi
Örnek 4	Çiçek, yaprak	Çarpı	Yatak örtüsü kanaviçe işlemesi
Örnek 5	Lale, yaprak	Çarpı	Yastık kılıfı kanaviçe işlemesi
Örnek 6	Yıldız, çiçek, yaprak	Çarpı	Sandık örtüsü kanaviçe işlemesi
Örnek 7	Kuş, Yaprak, dal	Çarpı	Yatak örtüsü kanaviçe işlemesi
Örnek 8	Karanfil, yaprak	Çarpı	Yatak örtüsü kanaviçe işlemesi
Örnek 9	Elibelinde, suyolu, çiçek, yaprak	Çarpı	Yatak örtüsü kanaviçe işlemesi
Örnek 10	Çiçek, Goncagül, yaprak	Çarpı	Yatak örtüsü kanaviçe işlemesi
Örnek 11	Penç, Yaprak	Çarpı	Yastık kılıfı kanaviçe işlemesi
Örnek 12	Göz, Bereket	Çarpı	Yatak örtüsü ve yastık kılıfı kanaviçe işlemesi
Örnek 13	Çiçek, yaprak, dal	Çarpı	Sandık örtüsü kanaviçe işlemesi
Örnek 14	Çiçek, Dal, Yaprak	Çarpı	Peçete kanaviçe işlemesi

Yukarıda tabloda yer aldığı gibi Tumlu köyü genelinde yapılan alan taraması sonucunda elde edilen 23 kanaviçe işleme örneklerinden farklı olanlar incelenerek görselleri ile ele alınmıştır. İşleme örneklerini yatak örtüsü, yastık kılıfı, sandık örtüsü ve peçete işleme örnekleri olarak

kullanım amaçlarına göre sınıflandırılabilir. Genellikle çeyiz ve dekoratif süs amaçlı işlenen kanaviçe işleme örnekleri yatak örtüsü olarak yatakların üstüne, yastık kılıfı olarak yastıkların yüzüne dış kılıf olarak, sandık ve mobilya eşyalar üzerine örtü amaçlı işlenmiştir. Kanaviçe işlemleri çarpı tekniğinde işlenerek elde edilmiştir.

SONUÇ

İşleme sanatı, insanlık tarihinin en eski ve köklü el sanatlarından biri olarak kültürel bir miras niteliği taşımaktadır. İlk çağlardan günümüze kadar farklı ihtiyaçlara hizmet eden işleme sanatı, kimi dönemlerde bir statü sembolü, kimi dönemlerde ise bir ticaret aracı olarak önemli bir rol üstlenmiştir. Nakış ve işleme, kullanılan teknikler, malzemeler ve estetik öğelerle farklı dönemlerde zenginleşerek sanatsal bir kimlik kazanmıştır. Alan tarama çalışmasında incelenen kanaviçe işleme örnekleri, bu sanatın çeşitliliğini ve derinliğini ortaya koymaktadır. Günümüzde işleme sanatı, geleneksel zanaatların modern hayatta azalan görünürlüğü nedeniyle unutulma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ancak bu sanat hem kültürel kimliğin korunması hem de estetik değerin modern tasarım dünyasında yeniden yorumlanması açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Adana'nın Ceyhan ilçesine bağlı Tumlu köyü, işleme sanatı yönünden zengin bir köydür. Köydeki geleneksel işleme örnekleri, yüzyıllardır süregelen bir el sanatı geleneğinin parçasıdır. Özellikle çeyiz hazırlıkları için yapılan işlemler, köydeki her evde sıklıkla görülebilir. İşlemlerde kullanılan kumaşlar sağlam ve kaliteli kumaşlardır. Motifler ise genellikle doğadan ilham alınarak seçilir. Örneğin işlemlerde en çok görülen motifler arasında çiçek (Penç), dal ve yaprak desenleri yer alır. Goncagül ve lale gibi motifler, Türk kültüründeki estetik anlayışını yansıtan en yaygın figürlerdendir. Bunun yanında, göz, bereket, su yolu gibi motifler de kullanılır. Bu semboller, işleme sanatının sadece dekoratif bir amaç taşımadığını, aynı zamanda koruyucu ve bereket getiren anlamlar taşıdığını gösterir. Ayrıca kuş gibi hayvan figürleri de işlemlerde sıkça yer alır; bu motif, özgürlüğü ve doğanın gücünü simgeler. Tumlu köyündeki işleme örneklerinde en dikkat çeken özelliklerden biri de kenarların genellikle el örgüsü dantel ile süslenmesidir. Dantel örnekleri, işlemlerin zarif ve tamamlayıcı bir parçasıdır. Bu detay, çeyizlerin değerini artıran önemli bir unsurdur. Örneğin, genç kızların çeyiz sandığında yer alan gelinlik örtüleri, yastık kılıfları ve çarşaflar, bu özenle işlenen motiflerle bezenmiştir. Bu işleme sanatının Tumlu köyünde sadece estetik bir ifade değil, aynı zamanda kültürel bir kimlik taşıyan önemli bir geleneğidir. İşlemler, köydeki halkın geçmişten günümüze aktardığı değerleri ve inançları yansıtan birer sanat eseridir. İşleme sanatının günümüzde yeniden canlandırılması ve sürdürülebilir hale getirilmesi için bir dizi strateji geliştirilmelidir. İlk olarak, bu sanatı tanıtmak ve genç kuşaklara aktarmak amacıyla eğitim programları ve atölye çalışmaları düzenlenmelidir. Bu tür etkinlikler, özellikle kadınlara ve gençlere yönelik olarak organize edilebilir ve yerel kalkınma projeleri kapsamında desteklenebilir. Eğitim programlarının içeriği sadece geleneksel tekniklerin öğretimiyle sınırlı kalmamalı, aynı zamanda modern tasarım uygulamalarına da yer verilmelidir. Bu, katılımcılara hem kültürel mirası öğrenme hem de bu mirası çağdaş estetikle birleştirme becerisi kazandıracaktır.

İşleme sanatının çağdaş moda, ev dekorasyonu ve tasarım dünyasında yeniden yorumlanması da önemlidir. Bu sanat, özellikle özgün ve estetik ürünlere artan ilgi göz önüne alındığında, değerli mobilyalar ve duvar dekorasyonlarında kullanılarak yeniden hayat bulabilir. Bu yaklaşım, hem işleme sanatını daha geniş bir kitleye tanıtacak hem de sanatsal ve ticari bir değer yaratacaktır. Sosyal medya, işleme ürünlerinin tanıtımı için güçlü bir araçtır. Burada hazırlanacak görsel içerikler, hikayeler ve ürün videoları, sanatın estetik yönünü vurgulayarak ilgiyi artırabilir. Ayrıca, e-ticaret platformları aracılığıyla işleme ürünlerinin satışa sunulması, yerel üreticilere ekonomik bir kazanç sağlayabilir ve bu sanatın sürdürülebilirliğini destekleyebilir. İşleme sanatının

arşivlenmesi ve kayıt altına alınması da önemli bir adımdır. Geleneksel tekniklerin, motiflerin ve kullanılan malzemelerin detaylı bir şekilde belgelenmesi, gelecekte bu sanatın korunmasına ve yeniden canlandırılmasına olanak sağlayacaktır. Bütün bu çabalar, işleme sanatının sadece geçmişin bir parçası olarak kalmayıp, günümüzde ve gelecekte de estetik ve kültürel bir değer olarak yaşamaya devam etmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Altun, G. (2006.) Muğla ilinde Bulunan El işlemleri (19-20yy), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Arseven, C. E. (1985). *Sanat ansiklopedisi*. Cilt 2, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Barışta, H. Ö. (2005). *Türkiye Cumhuriyeti dönemi halk plastik sanatları*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları

Can, M. (2017). Anadolu Türk kültüründe kanaviçe, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 10(20), 319-334.

Labarge, M. W. (1999). Stitches in time: Medieval embroidery in its social setting. *Florilegium*, 16, 77-96. Retrieved from <https://journals.lib.unb.ca/index.php/flor/article/view/19198>

Leslie, A. C. (2007) *Needlework through history, an encyclopedia*. London: Greenwood Press.

Nas, E. (2012). Konya yöresi el sanatlarında anlam yüklü motiflerin halk diline yansıması. *Turkish Studies*, 7 (1), 1619-1633.

DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.2968>

Onuk, T. (2005). *Osmanlı'dan günümüze oylar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Öngen, A. G. (2023). Anadolu çeyiz geleneğinde işleme sanatı. *Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat Dergisi*, 8(16), 150-160.

Berber, G. Ş., Arabalı Koşar, S. T. & Değirmenci Aydın, M. (2020). Geleneksel Nakış Tekniğinin Güncel Sanata Yansıması. *İdil*, 75, 1695-1704.

Doi: 10.7816/idil-09-75-06

Tuna, N. (1997). *Desen, model el işleri serisi*. Ankara.

İnternet Kaynakçası

1. <http://www.ceyhan.gov.tr> / Erişim Tarihi (17.05. 2025)

Görsel Kaynaklar ve Sözlü Görüşmeler

1. Çelikel A., Sözlü görüşme, Ev hanımı, İlkokul mezunu, Tumlu köyü.
2. Çelikel S., Sözlü görüşme, Ev hanımı, İlkokul mezunu, Tumlu köyü.
3. Çelikel Ş., Sözlü görüşme, Ev hanımı, İlkokul mezunu, Tumlu köyü.
4. Kara D., Sözlü görüşme, Ev hanımı, İlkokul mezunu, Tumlu köyü.
5. Kara F., Sözlü görüşme, Ev hanımı, İlkokul mezunu, Tumlu köyü.

6. Kara H., Sözlü görüşme, Ev hanımı, Ortaokul mezunu mezunu, Tumlu köyü.
7. Kara N., Sözlü görüşme, Ev hanımı, İlkokul mezunu, Tumlu köyü.
8. Koca Z., Sözlü görüşme, Ev hanımı, İlkokul mezunu, Tumlu köyü.
9. Sarı E., Sözlü görüşme, Ev hanımı, Ortaokul mezunu mezunu, Tumlu köyü.
10. Sarı Ş., Sözlü görüşme, Ev hanımı, İlkokul mezunu, Tumlu köyü.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırmanın etik ilkelere uygunluğu Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulunun 20.05.2025 tarih ve E-34183927-020-00001076449 sayılı kararı ile onaylanmıştır.